

1 Decembrie 1918. Întregire națională și spirit european

Acad. ȘTEFAN ȘTEFĂNESCU

Sunt date intrate în viața popoarelor cu valoare de forță transformatoare; ele încheie perioade istorice și deschid noi perspective cursului istoriei.

Ziua de *1 Decembrie 1918* este înscrisă în conștiința românească drept un moment crucial în destinele țării. Dată a împlinirii idealului național, *1 Decembrie 1918* condensează caracteristicile devenirii noastre, cu întreaga bogăție de sensuri și mesaje pe care aceasta le degajă și în care vedem stimuli vii pentru activitatea prezentă. Se stabilesc, astfel, între trecut și contemporaneitate circuite comunicative intense și permanente cu funcție dinamică și creatoare.

Originea *Unirii din 1918* este de căutat în unitatea spațiului geografic carpato-dunăreano-pontic, a vieții materiale și spirituale a poporului român, în conștiința unității sale de neam și de limbă, afirmată explicit de cei mai de seamă cărturari români din secolele XV-XVIII și constatată de numeroși străini.

Condiții istorice nefavorabile au făcut ca românii, ca, de altfel, și alte popoare, să trăiască în evul mediu în formațiuni statale diferite, iar făurirea statului modern român să aibă loc în etape. În prima etapă, încheiată în anul emblematic *1859*, a avut loc unirea Moldovei și a Țării Românești, care au format împreună *România Mică* sau *Vechea Românie*, devenită independentă în urma războiului româno-ruso-otoman din 1877-1878, când a fost integrată în hotarele României, Dobrogea, *Dacia Pontică* din antichitate.

Încheierea procesului de formare a statului unitar român s-a desfășurat pe fondul evenimentelor politico-militare din anii 1917-1918, fiind rezultatul luptei românilor din provinciile românești, aflate sub stăpânire străină și a celor din *Vechea Românie*, luptă desfășurată în condițiile prăbușirii militare și politice a Puterilor Centrale, ale descompunerii imperiilor habsburgic și rus.

Parte integrantă din ansamblul mișcărilor de eliberare națională ale popoarelor asuprite din fostele imperii habsburgic și rus, lupta poporului român pentru unitate statală s-a bucurat de sprijinul popoarelor care împărtășeau aceeași soartă și aveau de împlinit același ideal. La rândul-i, poporul român a sprijinit popoarele care luptau pentru libertatea și independența lor națională. Acesta este un fapt ce pune în evidență însemnătatea internațională a luptei de eliberare, a dreptului popoarelor pentru afirmarea ființei lor naționale.

În cursul procesului de dezvoltare a mișcării naționale s-a manifestat, totodată, legătura organică dintre țelurile eliberării și unității naționale, pe de o parte, și frământările sociale puternice ale poporului român, pe de altă parte. Aceste frământări au contribuit la imprimarea unui caracter profund democratic mișcării naționale, în ansamblul ei. Problema *Unirii* era, tot mai mult, cauza

supremă a întregului popor, a tuturor claselor sociale, a tuturor forțelor politice din rândurile sale. Mișcarea națională avea, așadar, o largă și solidă bază socială.

N. Iorga, care a avut un rol însemnat în pregătirea spirituală a generației Marii Uniri, referindu-se la solidaritatea națională, în înfăptuirea actului de la *1 Decembrie 1918*, scria: „Fără a uita pe nimeni din cei care au colaborat la această faptă a minunii, de la general și de la fruntaș ardelean până la ultimul ostaș și țăran, omagiul recunoștinței noastre să se îndrepte azi către poporul acesta întreg, de oriunde și din toate vremile, martir și erou”¹.

Un rol însemnat în desăvârșirea unității politice a românilor l-a jucat cultura. Învățământul, literatura, știința și artele, presa, numeroasele asociații cultural-științifice, în frunte cu Academia Română, Astra, Liga pentru unitatea culturală, au constituit domenii și forme de manifestare a dorinței fierbinți a poporului român de a-și vedea întregită țara.

Ampla mișcare eliberatoare, declanșată în anul 1918 și încununată cu momentul apoteotic de la 1 Decembrie 1918, a înregistrat treptat succese. La *27 martie 1918*, la Chișinău, *Sfatul Țării* a adoptat Hotărârea de unire a Basarabiei cu România. În Hotărâre se spunea: „Republica Democratică Moldovenească (Basarabia) în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă ... acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului că noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna, se unește cu mama sa România”².

La *18 octombrie 1918*, în chiar incinta Parlamentului maghiar, dr. Alexandru Vaida-Voevod rostea *Declarația de independență* a națiunii române din Ungaria și Ardeal, pas hotărâtor către înfăptuirea Marii Uniri.

În *Declarație* se arăta: „Pe temeiul dreptului firesc, că fiecare națiune dispune și hotărăște, singură și liber de soarta ei, un drept care acum este recunoscut și de către guvernul ungar prin propunerea de armistițiu a monarhiei, națiunea română din Ungaria și Ardeal dorește acum să facă uz de acest drept și reclamă – în consecință – și pentru ea dreptul ca, liberă de orice înrâurire străină, să hotărască singură plasarea ei printre națiunile libere, precum și stabilirea legăturii de coordonare a ei cu celelalte națiuni libere”³.

La *27 octombrie 1918*, Adunarea Constituantă a Bucovinei a hotărât „unirea întregii Bucovine cu celelalte provincii românești într-un stat național

¹ N. Iorga, *1-iu Decembrie 1918*, în „Neamul Românesc”, 1928, 2 decembrie, nr.268, p.1.

² Direcția Generală a Arhivelor Statului, *România. Istorie în documente*, București, 1992, p. 239; I. Nistor, *Istoria Basarabiei*, Chișinău, 1991, p. 222.

³ Direcția Generală a Arhivelor Statului, *România. Istorie în documente*, p. 241.

independent și va proceda în acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria”⁴.

La 28 noiembrie 1918, în palatul mitropolitan din Cernăuți, Congresul general al Bucovinei a ratificat hotărârea Adunării Constituante din 27 octombrie 1918, și a hotărât în unanimitate „Unirea necondiționată și pe vecie a Bucovinei, în vechile ei hotare până la Ceremuș, Colacin și Nistru, cu Regatul României”⁵.

La 1 Decembrie 1918 s-au strâns la Alba-Iulia, pe „Câmpul lui Horea”, peste 100.000 de participanți – țărani, muncitori, intelectuali, meseriași – , veniți să consfințească actul legic, obiectiv și progresist de încheiere a procesului de formare a statului național unitar român.

Hotărârea istorică a Unirii tuturor românilor din Transilvania cu România a fost luată într-o atmosferă de puternic entuziasm de către Marea Adunare Națională de la Alba-Iulia a românilor, ca organ reprezentativ al întregii națiuni române din Transilvania, formată din 1228 de deputați, aleși prin vot universal de către circumscripțiile electorale și împuterniciți prin credenționale sau desemnați de toate instituțiile românești din Transilvania să participe la Alba-Iulia.

În *Rezoluția Adunării Naționale de la Alba-Iulia din 18 noiembrie/1 Decembrie 1918*, care cuprindea 9 puncte, se spunea, printre altele, : „Adunarea Națională a tuturor Românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba-Iulia în ziua de 18 Noiembrie v. 1 Decembrie 1918 n., decretează Unirea acelor Români și a tuturor teritoriilor locuite de dâșii cu România”⁶.

Se formulau, de asemenea, principiile democratice fundamentale ale înfăptuirii Unirii: reforma agrară radicală, drepturi pentru minoritățile naționale („deplina libertate națională pentru toate popoarele conlocuitoare. Fiecare popor se va instrui, administra și judeca în limba sa proprie prin indivizi din sânul lor și fiecare popor va primi drept de reprezentare în corpurile legiuitoare și la guvernarea țării în proporție cu numărul indivizilor ce-l alcătuiesc.

Egală îndreptățire și deplină libertate autonomă confesională pentru toate confesiunile de stat. Înfăptuirea desăvârșită a unui regim curat democratic pe toate terenele vieții publice. Desăvârșită libertate de presă, asociere și întrunire; libera propagandă a tuturor gândirilor omenești”). Se prevedea asigurarea pentru muncitorimea industrială a acelor drepturi și avantajii care sunt legiferate în cele mai avansate state industriale din Apus. Se exprima dorința ca la Congresul de pace să se înfăptuiască comuniunea națiunilor libere în așa chip ca dreptatea și libertatea să fie asigurate pentru toate națiunile mari și mici deopotrivă, iar în

⁴ Direcția Generală a Arhivelor Statului, *România. Documente străine despre români*, ediția a II-a, București, 1992, p. 311.

⁵ Direcția Generală a Arhivelor Statului, *România. Istorie în documente*, p. 244.

⁶ *Ibidem*, p. 247.

viitor să se elimine războiul ca mijloc pentru reglementarea raporturilor internaționale. Adunarea Națională saluta pe românii din Bucovina, „scăpați din jugul monarhiei Austro-Ungare și uniți cu țara mamă, România”. Totodată, Adunarea Națională saluta „cu iubire și entuziasm libertatea națiunilor subjugate până aci în monarhia austro-ungară, națiunile ceho-slovacă, austro-germană, iugoslavă, polonă și ruteană” și hotăra ca salutul său să se aducă la cunoștință tuturor acelor națiuni. Adunarea Națională se înclina cu smerenie „înaintea memoriei acelor bravi români care în război și-au vărsat sângele pentru înfăptuirea idealului nostru, murind pentru libertatea și unitatea națiunii române”. Se dădea expresiune „mulțumitei și admirațiunii față de puterile aliate, care, prin strălucitele lupte purtate cu cerbicie împotriva unui dușman pregătit de multe decenii pentru război, au scăpat civilizațiunea din ghearele barbariei”⁷.

În adunări speciale, în cursul anului 1919, minoritățile naționale și-au exprimat adeziunea față de principiile formulate de Adunarea Națională a românilor de la Alba-Iulia și au hotărât unirea lor cu România: în ianuarie 1919 sașii⁸ și evreii⁹, în august 1919 șvabii¹⁰.

Semnificativ pentru felul în care opinia publică progresistă din Ungaria a văzut actul unirii românilor din 1918 este manifestul „Către inteligența maghiară”, publicat la Budapesta, în cotidianul „Világ”, în ziua de 3 noiembrie 1918, în plină desfășurare a „Revoluției Crizantemelor”¹¹. Au semnat manifestul, a cărui substanță ideatică este aceeași cu cea a Rezoluțiunii Adunării Naționale a românilor de la Alba-Iulia, 96 personalități intelectuale maghiare (scriitori, compozitori, artiști, profesori), în frunte cu „cel mai mare poet maghiar al

⁷ *Ibidem*.

⁸ „Mediascher Zeitung”, nr.4, din 11 ianuarie 1919; Ernst Wagner, *Quellen zur Geschichte der Siebenbürger Sachsen 1191-1975*, Köln-Wien, 1976, p. 266; Monica Vianu, *Die Sachsen und die Vereinigung Siebenbürgens mit Rumänien im Jahr 1918*, în „Forschungen zur Volks- und Landeskunde”, vol. 21, nr. 2, București, 1978, p. 25; Hermann Pitters, *Contribuția sașilor și a Bisericii Evanghelice C.A. din Transilvania la actul de la 1 Decembrie 1918*, în „Studia Historica et Theologica”. Omagiu Prof. Emilian Popescu, Iași, Editura Trinitas, 2003, p. 739.

⁹ 1918. *Unirea Transilvaniei cu România*, ediția a III-a, revăzută și adăugită, București, Editura Politică, 1978, p. 666.

¹⁰ William Marin, *Unirea din 1918 și poziția șvabilor bănățeni*, Timișoara, Editura Facla, 1978, p. 145-146.

¹¹ Cu o lună mai înainte, la 3 octombrie 1918, au început negocierile de pace, având ca bază cele 14 principii formulate de președintele S.U.A. Woodrow Wilson. Manifestul „Către inteligența maghiară” a fost publicat recent în limba română de cunoscutul scriitor de origine maghiară Hajdu Győző în revista „Flacăra lui Adrian Păunescu”, din 3 aprilie 2003, p. 3.

secolului al XX-lea”¹², Endre Ady, și compozitorul Bartók Béla. „Față de națiunile noastre frățești, – se arăta în manifest – nu mai avem nici o pretenție. Maghiari! Și noi ne considerăm o națiune renăscută, cu o putere care acum s-a descătușat asemenea fraților care, din ruinele monarhiei, se trezesc, fericiți, la o nouă viață. Ne trezim ușurați la acel gând, că nu mai suntem obligați să fim unealta asupririi. Libertatea conaționalilor noștri este garanția libertății noastre. Cine este liber acolo unde vecinul lui nu este? Să fim liberi! Să trăim în pace unii alături de alții, ca națiuni libere, cu națiuni libere”¹³. Invocându-se principiile legislației lui Wilson, se făcea precizarea: „Națiunile cehoslovacă, poloneză, a românilor ardeleni, a slavilor meridionali, a austriecilor, a austriecilor germani și a ucrainenilor, care trăiesc pe fostul teritoriu al vechii Monarhii Austro-Ungare, să aibă toată libertatea asupra sorții proprii...”¹⁴.

Prevederile din manifestul „Către inteligența maghiară” constituie și ele dovada că legitatea istorică și spiritul vremii, exprimat în cele 14 principii wilsoniene, enunțate la 8 ianuarie 1918¹⁵, au făcut să triumfe voința popoarelor de a-și hotărî destinul.

Existența statului național unitar român a fost recunoscută pe plan internațional și consemnată ca atare în tratatele internaționale de la Paris din anii 1919-1920 (Saint-Germain-en-Laye, 10 septembrie 1919, Nevilly sur Seine, 27 noiembrie 1919, Trianon, 4 iunie 1920).

Marea Unire din 1918, înlăturând unul din obstacolele care stăteau în calea progresului societății românești, a descătușat energiile creatoare și – pe drumul deschis de hotărârile de la Alba-Iulia – a realizat cadrul propice pentru o mai accentuată dezvoltare a economiei, a științei și culturii românești. În perioada interbelică a crescut contribuția României la dezvoltarea patrimoniului spiritual al umanității, la menținerea și consolidarea ordinii politice și economice, consfințite prin tratatele de pace.

Membră fondatoare a Societății Națiunilor, România a participat activ și s-a pronunțat în favoarea politicii de securitate colectivă, a militat pentru colaborarea cu toate statele, pe baza respectării principiilor dreptului internațional, a suveranității și independenței.

1 Decembrie 1918 a însemnat un moment epocal în istoria românilor. S-a încheiat atunci procesul împlinirii naționale. Triumful, în acea memorabilă zi,

¹² Bela Kőpeczi, *Histoire de la culture hongroise*, Budapest, Corvina, 1994, p. 198.

¹³ Revista „Flacăra lui Adrian Păunescu”, 3 aprilie 2003, p. 3.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Cel de-al X-lea principiu wilsonian prevedea „independența popoarelor din Austro-Ungaria” (cf. André Maurois, *Histoire des Etats-Unis*, vol. II, Nouvelle édition mise à jour, Edition Albin Michel, 1967, p. 237).

al ideii de unitate națională face din *1 Decembrie 1918* cea mai mare sărbătoare națională a României.

Pe cei care, prin vrednicia faptei lor au înscris în istorie *Marea Unire* îi simțim atât în noi, prin ceea ce am știut lua de la ei, cât și alături de noi, mergând pe același drum, spre ținta înălțării prin muncă a României și integrării ei în Noua Europă.

Faptele de muncă în timp de pace constituie suprema jertfă pentru cinstirea memoriei celor care au știut să facă din speranța lor forța noastră de azi.